

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Josefa Fialy (soudce zpravodaje) a soudců Radovana Suchánka a Jiřího Zemánka o ústavní stížnosti stěžovatele **Ing. J. P.**, zastoupeného Mgr. Martinem Urbáškem, advokátem, sídlem Bráfova třída 764/50, Třebíč, proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 23. dubna 2019 č. j. 37 Co 79/2019-136, a to v rozsahu části I. výroku tohoto rozsudku Krajského soudu v Brně, v níž byl potvrzen rozsudek Okresního soudu v Třebíči ze dne 3. prosince 2018 č. j. 11 Nc 1074/2017-91 ve IV. výroku, a dále v rozsahu části výroku II. tohoto rozsudku Krajského soudu v Brně, v níž byl změněn V. výrok zmíněného rozsudku Okresního soudu v Třebíči, za účasti **Krajského soudu v Brně**, jako účastníka řízení, a **J. P.**, zastoupené JUDr. Františkem Sochořem, advokátem, sídlem Jihlavská brána 1/10, Třebíč, **nezletilého D. P.**, **nezletilé K. P.** a **nezletilého D. P.**, zastoupených opatrovníkem městským úřadem, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

- I. Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 23. dubna 2019 č. j. 37 Co 79/2019-136, a to částí jeho I. výroku, v níž byl potvrzen IV. výrok rozsudku Okresního soudu v Třebíči ze dne 3. prosince 2018 č. j. 11 Nc 1074/2017-91, a částí jeho II. výroku, v níž byl změněn V. výrok uvedeného rozsudku Okresního soudu v Třebíči, a výrokem IV. bylo porušeno stěžovatelovo právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 23. dubna 2019 č. j. 37 Co 79/2019-136 se v části jeho I. výroku, v níž byl potvrzen IV. výrok rozsudku Okresního soudu v Třebíči ze dne 3. prosince 2018 č. j. 11 Nc 1074/2017-91, a v části jeho II. výroku, v níž byl změněn V. výrok uvedeného rozsudku Okresního soudu v Třebíči, a ve výroku IV. ruší.**

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhal, aby byl zrušen rozsudek Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“) v rozsahu vymezeném v záhlaví, neboť je názoru, že jím byly porušeny jeho základní práva a svobody zaručené

v čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a v čl. 6 odst. 1 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Okresní soud v Třebíči (dále jen „okresní soud“) rozsudkem ze dne 3. 12. 2018 č. j. 11 Nc 1074/2017-91 svěřil nezletilé vedlejší účastníky pro dobu do rozvodu do péče vedlejší účastnice, která je jejich matkou (I. výrok). Rozhodl o výživném, které je stěžovatel (otec nezletilých) povinen přispívat na jejich výživu po dobu do rozvodu (II. výrok) a o nedoplatku na výživném (III. výrok). Po dobu po rozvodu okresní soud svěřil nezletilé do péče vedlejší účastnice (IV. výrok), rozhodl o výživném pro dobu po rozvodu (V. výrok) a o nákladech řízení (VI. a VII. výrok). Okresní soud rozhodnutí o péči o nezletilé odůvodnil tím, že komunikace mezi rodiči nebyla na potřebné úrovni, což svědčilo proti střídavé péči, pro kterou je nezbytné, aby spolu byli rodiče schopni komunikovat na slušné úrovni. Ani znalkyně ve svém posudku nedoporučila střídavou péči. Oba rodiče jsou výchovně způsobilí, psychologická konstrukce osobnosti stěžovatele je pro výchovu dětí však více omezující. Výchovné předpoklady vedlejší účastnice jsou determinovány příznivěji. Proti střídavé péči hovořilo rovněž přání nezletilých vedlejších účastníků, kteří upřednostňují výchovné prostředí vedlejší účastnice, a také jejich velmi záporný vztah k přítelkyni stěžovatele.

3. Krajský soud rozsudkem ze dne 23. 4. 2019 č. j. 37 Co 79/2019-136 ke stěžovatelově odvolání potvrdil zmíněný rozsudek okresního soudu v jeho I., IV. a VI. výroku (I. výrok rozsudku krajského soudu). Dále změnil rozsudek okresního soudu v jeho II. a V. výroku o výživném před rozvodem a po něm (II. výrok rozsudku krajského soudu), změnil rozhodnutí okresního soudu ve III. výroku o dlužném výživném a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů. Ústavní stížností je rozsudek krajského soudu napaden v části, v níž potvrdil rozsudek okresního soudu ve IV. výroku o svěřením nezletilých pro dobu po rozvodu do péče vedlejší účastnice, a v části v níž byl změněn rozsudek okresního soudu v V. výroku o povinnosti stěžovatele přispívat pro dobu po rozvodu na výživu nezletilých k rukám vedlejší účastnice. Krajský soud se ztotožnil s tím, že byly dány podmínky pro svěřením nezletilých do péče vedlejší účastnice. Zdůraznil, že vzhledem k věku nezletilých (dva nejstarší sourozenci v době rozhodování krajského soudu přesáhli věk dvanácti let, nejmladšímu bylo 10 let) je třeba vnímat jejich přání jako zásadní vodítko při hledání řešení, které by bylo v jejich nejlepším zájmu. Krajský soud však názor nezletilých nezjišťoval přímo, ale prostřednictvím znalkyně a opatrovníka, jelikož to považoval za dostačující s ohledem na věk nezletilých a dlouhodobě nepříznivou situaci v rodině a z ní plynoucí psychickou zátěž pro nezletilé. Znalecký posudek provedený k důkazu již před okresním soudem dle krajského soudu nevzbuzoval pochybnosti, a to ani ve světle stěžovatelových námitek. Krajský soud dále jen stručně zmínil, že stěžovatelovy námítky proti výlučné péči vedlejší účastnice považoval za nedostatečné.

II.

Argumentace stěžovatele

4. Stěžovatel napadl rozsudek krajského soudu ve výrocih, které se týkají svěřením nezletilých do výlučné péče vedlejší účastnice pro dobu po rozvodu a výživného pro dobu po rozvodu. Nedomáhá se naopak jeho přezkumu ve výrocih upravujících poměry

do rozvodu jak ohledně péče, tak ohledně výživného, neboť již došlo k rozvodu a případné navazující řízení by bylo již jen formální záležitostí.

5. Krajský soud dle stěžovatele neuvedl žádné překážky, které by bránily střídavé péči. Jsou-li přitom splněna zhruba stejnou měrou kritéria, která mají soudy vážít při rozhodování o úpravě péče o děti, vychází se z premisy vhodnosti střídavé péče. Soudy odkázaly jen na závěry problematického znaleckého zkoumání, ale neuvedly žádnou překážku, pro kterou by stěžovatel nemohl mít ve střídavé péči své děti, o něž má upřímný zájem. Stěžovatel se domnívá, že věk dětí, jejich vztah k oběma rodičům, až dosud dlouhodobě realizovaná střídavá péče a blízkost bydlišť rodičů dávaly podklad pro rozhodnutí o střídavé péči. Dodal, že absence kvalifikované komunikace mezi rodiči není sama o sobě překážkou střídavé péče.

6. Názor nezletilých nebyl v řízení zjišťován přímo soudem. Stěžovatel přitom zdůrazňoval nutnost jejich výsledku plynoucí z judikatury Ústavního soudu. Dvěma nezletilým bylo přitom už 13 let. Rozvod rodičů a s tím spojené záležitosti jistě nejsou pro děti nic příjemného, nejde však o překážku bránící jejich výsledku před soudem.

7. Krajskému soudu stěžovatel dále vytknul, že vůbec nebral v potaz jeho námitky proti znaleckému posudku. Jeho rozsudek označil za nepřezkoumatelný, jelikož se krajský soud omezil jen na konstatování o přesvědčivosti posudku, aniž by objasnil, jak na vznesené námitky reagoval.

III.

Vyjádření k ústavní stížnosti

8. Krajský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti sdělil své přesvědčení o její nedůvodnosti. Stěžovatel v řízení brojil proti znaleckému posudku pomocí vyjádření bývalého znalce, které však nebylo s to posudek zpochybnit a ani nevyvolalo potřebu dalšího dokazování. Postoj nezletilých zjišťovala znalkyně i opatrovník nezletilých. Krajský soud považuje svůj rozsudek za rozhodnutí vydané v nejlepším zájmu nezletilých.

9. Vedlejší účastnice ve vyjádření k ústavní stížnosti navrhla, aby Ústavní soud nechal vypracovat znalecký posudek z oboru psychiatrie na stěžovatele, neboť dle jejího názoru jeho chování k dětem vykazuje výkyvy. Dále uvedla, že vztah stěžovatele k jeho partnerce nebyl tak ideální, jak bylo popisováno v ústavní stížnosti, naopak dle vedlejší účastnice stěžovatele jeho tehdejší partnerka opustila. Stěžovatel zájem o děti jen předstírá, nezvedá jim telefon a neodpovídá na SMS. Mimo dny, kdy je má v péči, se o ně nezajímá. Dle vedlejší účastnice jsou děti klidnější a o žádnou změnu úpravy péče nastavenou napadenými rozsudky nestojí. V dalším vyjádření vedlejší účastnice stručně dodala, že stěžovatel si našel novou partnerku a není schopen zabezpečit potřeby svých dětí.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byl vydán rozsudek napadený ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

11. Ústavní soud není součástí soustavy soudů, nýbrž je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 a čl. 91 odst. 1 Ústavy). Není povolán k instančnímu přezkumu rozhodnutí obecných soudů. Jeho pravomoc podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy je založena výlučně k přezkumu toho, zda v řízení nebo rozhodnutím v něm vydaným nebyla dotčena ústavně chráněná práva nebo svobody stěžovatele a zda řízení jako celek bylo spravedlivé.

12. V posuzované věci se před obecnými soudy vedl spor o péči o děti. Vedlejší účastnice usilovala o to, aby byli nezletilí svěřeni do její péče. Stěžovatel navrhoval střídavou péči, k čemuž posléze dodal, že nebyla-li by střídavá péče možná, pak žádá, aby byli nezletilí svěřeni do jeho péče.

13. Ústavní soud konstatuje, že střídavá péče o děti není „automatickým“ řešením po rozchodu jejich rodičů. Při zvažování soudní úpravy péče o děti musí být stejně jako v každé jiné činnosti státu týkající se dětí předním hlediskem nejlepší zájem dítěte (čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte). Při zkoumání, zda je nařízení střídavé péče v nejlepším zájmu dětí musí být v první řadě splněno subjektivní kritérium spočívající v tom, že oba rodiče musí o svěřeni dítěte do střídavé péče projevit skutečný a upřímný zájem. Dále je třeba zkoumat naplnění objektivních kritérií, jimiž jsou: 1) existence pokrevního pouta mezi dítětem a osobou usilující o jeho svěřeni do péče, 2) míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče dané osoby, 3) schopnost zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby a 4) přání dítěte. V případě, že jeden z rodičů naplňuje tato kritéria výrazně lépe, je zpravidla v zájmu dítěte, aby bylo svěřeno do péče tohoto rodiče. Naplňují-li oba rodiče tato kritéria zhruba stejnou měrou, je třeba vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo v péči obou rodičů [k tomu srov. náleze ze dne 30. 12. 2014 sp. zn. I. ÚS 1554/14 (N 236/75 SbNU 629), body 27. a 28.].

14. I v případě splňují-li výše zmíněná kritéria oba rodiče zhruba stejnou měrou, může se vyskytnout nějaký závažný důvod, proč střídavá péče není v nejlepším zájmu dítěte [náleze ze dne 31. 8. 2018 sp. zn. IV. ÚS 773/18, bod 26. odůvodnění; rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná z <http://nalus.usoud.cz>]. Takovým důvodem může být např. nepřiměřená zátěž, kterou by pro dítě představovala střídavá péče pro jeho

specifický stav (např. dotčené dítě je nervově labilní nebo má Aspergerův syndrom, viz usnesení ze dne 15. 12. 2014 sp. zn. I. ÚS 2441/13), nebo velká vzdálenost bydliště rodičů, která by narušila školní docházku dítěte [nález ze dne 5. 9. 2012 sp. zn. II. ÚS 1835/12 (N 152/66 SbNU 289) či usnesení ze dne 23. 10. 2014 sp. zn. I. ÚS 2587/14].

15. Okresní soud a krajský soud shledaly, že subjektivní a objektivní kritéria pro svěřeni dětí do péče nesplňují oba rodiče ve zhruba stejné míře. Jejich naplnění totiž ve větší míře spatřovaly u vedlejší účastnice. Okresní soud na základě zjištění ze znaleckého posudku uvedl, že psychologická konstrukce stěžovatelovy osobnosti je pro výchovu nezletilých omezující, kdežto výchovné předpoklady vedlejší účastnice jsou vhodnější [objektivní kritérium zmíněné sub 3) v bodě 13.]. Rovněž zmínil přání nezletilých, k němuž v odůvodnění svého rozsudku uvedl, že děti upřednostňují výchovné prostředí vedlejší účastnice a mají záporný vztah k stěžovatelově přítelkyni [objektivní kritérium sub 4)]. Dále zmínil neschopnost rodičů konstruktivně komunikovat jako okolnost, která svědčí proti svěřeni nezletilých do střídavé péče. Krajský soud se se závěry okresního soudu ztotožnil a v bodě 17. odůvodnění svého rozsudku na ně bez dalšího rozvedení odkázal.

16. Ústavní soud tak může konstatovat, že v rozhodnutí o odvolání lze identifikovat tři důvody (nižší výchovná kompetence stěžovatele oproti vedlejší účastnici, negativní vztah nezletilých k přítelkyni stěžovatele, nedostatečná komunikace mezi stěžovatelem a vedlejší účastnicí), pro které krajský soud nepovažoval střídavou péči za řešení v nejlepším zájmu nezletilých a v nichž naopak shledal důvody pro svěřeni dětí do péče vedlejší účastnice. Každý z těchto důvodů je však stížen vadou (rozebrány jsou v částech V. A. až V. C.). Kombinace těchto tří vad pak způsobila, že v řízení před krajským soudem došlo k porušení stěžovatelova práva na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny).

V. A. Nevypořádání námitek proti znaleckému posudku

17. Poznatky k výchovným schopnostem stěžovatele a vedlejší účastnice obecné soudy čerpaly ze znaleckého posudku, který pro tento účel nechal zpracovat okresní soud.

18. Také důkaz znaleckým posudkem je důkazem, který podléhá hodnocení dle § 132 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“) [nález ze dne 9. 1. 2014 sp. zn. III. ÚS 2253/13 (N 3/72 SbNU 41), bod 30. odůvodnění]. Znalecký posudek je nepochybně významným druhem důkazního prostředku, což však soud nezabývá povinností jeho kritického hodnocení. Znalecký posudek je nutno hodnotit stejně pečlivě jako každý jiný důkaz a nepožívá *a priori* větší důkazní síly [nález ze dne 24. 7. 2013 sp. zn. I. ÚS 4457/12 (N 132/70 SbNU 221)].

19. Ve znaleckém posudku znalkyně dospěla mimo jiné k závěru, že vedlejší účastnice vykazuje vhodnější osobnostní vlastnosti k výchově dětí. Stěžovatel zpochybňoval závěry znaleckého posudku jak v řízení před okresním soudem, tak posléze před krajským soudem.

20. Jak bylo výše uvedeno, je povinností soudu důkazní prostředek v podobě znaleckého posudku kriticky hodnotit. V této činnosti mohou soudu napomoci též účastníci řízení prostřednictvím svých vyjádření ke znaleckému posudku, v nichž mohou poukazovat na nesrovnalosti či vady znaleckých závěrů či postupu znalce. Je povinností soudu

v potřebné míře na takové vyjádření reagovat v odůvodnění svého rozhodnutí, a to v závislosti na povaze, kvalitě a relevanci výhrad proti posudku v takových vyjádřeních.

21. Součástí ústavně zaručeného práva na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny) a záruk spravedlivého procesu dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, je totiž požadavek náležitého odůvodnění soudních rozhodnutí [nález ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.)]. Smyslem odůvodnění je především seznámení účastníků řízení s úvahami, na nichž soud založil své rozhodnutí. Jeho nezbytný rozsah se přitom odvíjí od předmětu řízení a povahy rozhodnutí, jakož i od návrhů a argumentů uplatněných účastníky řízení [usnesení ze dne 25. 10. 1999 sp. zn. IV. ÚS 360/99 (U 68/16 SbNU 363), nález ze dne 22. 9. 2009 sp. zn. III. ÚS 961/09 (N 207/54 SbNU 565); též např. rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ze dne 19. 4. 1994 ve věci stížnosti č. 16034/90 *Van de Hurk proti Nizozemí*, § 61, a ze dne 9. 12. 1994 ve věci stížnosti č. 18390/91 *Ruiz Torija proti Španělsku*, § 29; rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva jsou dostupná z <https://hudoc.echr.coe.int>]. To neznamená, že součástí odůvodnění musí být výslovné vypořádání se s každým tvrzením či námitkou účastníků řízení. Odůvodnění jako celek musí postihnout ty úvahy soudu, jež byly relevantní pro výsledek řízení. Pro přesvědčivost soudního rozhodnutí je třeba, aby soudy reagovaly na substantivní argumenty a námitky stěžovatelů a vysvětlily, proč je nepřijaly (nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2018 sp. zn. I. ÚS 4093/17, bod 22. odůvodnění).

22. Co se týče požadavků kladených na soud při vypořádání se s námitkami a tvrzeními zpochybňujícími znalecký posudek, znalecký závěr či postup znalce, je míra podrobnosti nezbytného soudního odůvodnění determinována mimo jiné konkrétností, srozumitelností a relevancí uplatněných námitek a tvrzení. Čím méně konkrétní, srozumitelné či relevantní účastníky uplatněné námitky a tvrzení jsou, tím stručnější a obecnější může být jejich vypořádání soudem.

23. Námitky proti znaleckému posudku stěžovatel uplatnil v rozdílné kvalitě v řízení před okresním soudem a v řízení před krajským soudem. Před okresním soudem šlo o námitky a tvrzení nekonkrétní či postrádající relevanci. V řízení před krajským soudem tomu bylo jinak.

24. Před okresním soudem se ke znaleckému posudku vyjádřil v podání ze dne 4. 11. 2018 (č. l. 59), kde uvedl tři obecné a nekonkrétní výhrady [1) zmínil, že posudek je zpracován nedostatečně a postrádá hlubší rozbor některých záležitostí; 2) zmínil, že znalkyni muselo být zřejmé, že určité vyjadřování dětí vykazuje znaky ovlivňování, k čemuž odkázal na svůj další komentář; 3) uvedl, že určitá vyjádření dětí k výchovnému uspořádání nekorespondují s tím, jak se děti vyjadřují před ním]. Svě výhrady pak doplnil komentářem k tomu, co vedlejší účastnice a nezletilí vypověděli při pohovoru se znalkyní (jako příklad lze uvést stěžovatelovu polemiku se zaznamenanou výpovědí nezletilé o jejím navštěvování kroužku malování, stěžovatel v této polemice trval na tom, že dcera už do malování nechodí; jiným příkladem je stěžovatelův komentář, že děti byly vedlejší účastnicí opakovaně zastrášovány, co je čeká, a proto z jeho pohledu před znalkyní reagovaly zpočátku rozpačitě). Ústavní soud konstatuje, že ze stěžovatelova tvrzení o nedostatečnosti zpracování znaleckého posudku v jeho podání ze dne 4. 11. 2018 nebylo zřejmé, na základě čeho tak stěžovatel usuzuje. Zbývá dvě tvrzení (ovlivnění dětí; to, že se stěžovatel domnívá, že se před ním děti vyjadřují jinak) pak stěžovatel doprovodil svým komentářem k tomu, co vedlejší účastnice a děti před znalkyní uvedly.

Ke shodným tématům jako oni se před znalkyní vyjadřoval rovněž stěžovatel. Znalkyně tak mohla porovnat, jak tyto okolnosti ze svého subjektivního pohledu vnímají jednotliví účastníci, a stěžovatelův pohled znalkyně taktéž znala.

25. Ústavní soud tak může konstatovat, že výhrady stěžovatele přednesené v podání ze dne 4. 11. 2018 byly nekonkrétní a bez větší relevance. Jako jejich vypořádání proto lze z hlediska ústavních požadavků na odůvodnění soudního rozhodnutí plně akceptovat stručné odůvodnění krajského soudu, že posudek nevzbuzoval pochybnosti. Nízká míra konkrétnosti a relevance výhrad stěžovatele takové vypořádání umožnila.

26. Jinak tomu bylo u námitek proti znaleckému posudku a postupu znalkyně, které stěžovatel vtělil do přílohy k odvolání (č. l. 120 až 129). Stěžovatel zde předložil rozsáhlou kritiku znaleckého posudku zpracovanou PhDr. T. N., jenž o sobě uvedl, že do roku 2004 působil jako znalec. V rámci této kritiky je podrobně a konkrétně popsáno, v čem stěžovatel spatřuje nedostatky posudku, a objasněno, proč se stěžovatel domnívá, že namítnuté vady měly nebo mohly mít vliv na znalecký závěr. Jako výhrady zde bylo zmíněno a podrobně rozebráno např. nepoužití testu zaměřeného na výchovné postoje a cíle, absence sledování interakce a komunikace rodičů s dětmi, neuvedení, zda byl u vyhodnocení Rorschachova testu užit starší či novější systém hodnocení, a ani bližší informace o způsobu hodnocení, absence konkrétně zmíněných údajů k hodnocení tematického apercepčního testu, který nebyl standardizován na českou populaci, kritika užití testu ADOR na nezletilé vedlejší účastníky, neboť test je dle stěžovatele určen pro dospívající nad 13 let, což je věk, který v době testování nezletilí nedosáhli. Stěžovatel v příloze k odvolání uplatnil ještě celou řadu dalších podrobně popsaných námitek proti posudku.

27. Ústavní soud konstatuje, že vůči námitkám v příloze odvolání je odůvodnění krajského soudu nedostatečné, čímž bylo v kombinaci s dalšími zjištěnými pochybeními krajského soudu (k nim viz části V. B. a V. C.) porušeno stěžovatelovo právo na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny). Vypořádání krajského soudu sestávalo toliko z jedné věty, dle níž „*považuje odvolací soud znalecký posudek ve formě písemné a ústní za zcela důvěryhodný a nevzbuzující pochybnosti*“. Ústavní soud dodává, že při výslechu znalkyně nemohla reagovat na námítky uplatněné stěžovatelem k posudku v příloze k odvolání, jelikož byla vyslechnuta jen před okresním soudem v době, kdy ještě tyto námítky stěžovatel neformuloval.

28. Zjištěnou vadu v podobě nedostatečného odůvodnění rozhodnutí k námitkám v příloze k odvolání je v dalším řízení krajský soud povinen napravit. Není úkolem Ústavního soudu krajskému soudu předepisovat, jak po věcné stránce má tyto námítky vypořádat. Bude proto zcela na hodnocení krajského soudu, zda bude schopen námítky vypořádat bez ústního vysvětlení znalkyně nebo zda dle § 127 odst. 2 o. s. ř. požádá znalkyni o vysvětlení a námítky vyhodnotí ve světle toho, zda na ně znalkyně dokázala podat srozumitelnou, konkrétní a přesvědčivou odpověď, jež by byla schopna výhrady rozptýlit, případně zda bude krajský soud za účelem vypořádání těchto námitek postupovat jiným způsobem (např. zadáním revizního znaleckého posudku a vyhodnocením jeho závěrů či ještě jinak). Ústavní soud však požaduje, aby krajský soud na uplatněné námítky podal v odůvodnění svého rozhodnutí dostatečnou odpověď.

29. Ve vyjádření k ústavní stížnosti stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud nechal na stěžovatele vypracovat znalecký posudek z oboru psychiatrie. Tomuto důkaznímu návrhu Ústavní soud nevyhověl, neboť to pro řízení o ústavní stížnosti nemělo význam. Předmětem přezkumu Ústavního soudu je, zda došlo či nedošlo k porušení základních práv či svobod stěžovatele v řízení před obecnými soudy. Nejenže vedlejší účastnice neuvedla, jaká skutková tvrzení by měla být tímto posudkem prokázána, ale Ústavnímu soudu není ani zřejmé, jak by takový znalecký posudek mohl pomoci objasnit, zda v řízení před krajským soudem došlo či nedošlo k porušení základních práv stěžovatele, což je jediným předmětem hodnocení Ústavního soudu. Jeho úkolem naopak zásadně není doplňovat skutková zjištění obecných soudů dokazováním v řízení o ústavní stížnosti, a to navíc na základě důkazních návrhů před obecnými soudy vůbec nezmiňovaných. Zjišťování skutkového stavu je doménou obecných soudů a Ústavnímu soudu přísluší v řízení o ústavní stížnosti posuzovat, zda se při tomto zjištění soudy nedopustily porušení základních práv či svobod.

V. B. Zjišťování názoru nezletilých účastníků řízení

30. Jak již výše Ústavní soud v bodě 13. zmínil, přání dítěte je jednou ze skutečností, kterou mají soudy zjišťovat a hodnotit v řízeních, jejichž předmětem je úprava výchovných poměrů dítěte.

31. Dle čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte mají státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy povinnost zabezpečit dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. Dle čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte se za tímto účelem dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství.

32. Dle čl. 3 odst. 1 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, vyhlášené pod č. 54/2001 Sb. m. s., musí mít dítě, které má podle vnitrostátních předpisů dostatečnou schopnost chápat situaci, v soudním řízení, které se jej týká, zaručena následující práva nebo možnost se těchto práv domáhat: a) dostávat příslušné informace, b) být konzultováno a moci vyjádřit svůj názor, c) být informováno o možných důsledcích vyhovění jeho názoru a o možných důsledcích jakéhokoliv rozhodnutí.

33. Nejlepší zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí (čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte). Je-li dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je třeba jeho přání považovat za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu.

34. Ve vztahu k právu nezletilého dítěte být slyšeno se uplatní § 867 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, podle něhož se o dítěti starším dvanácti let má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. Tím není řečeno, že obecný soud je za situace, kdy zjišťuje postoj (přání) nezletilého dítěte staršího dvanácti let, vždy povinen přistoupit k jeho slyšení přímo při soudním jednání, aniž by mohl zohlednit skutková zjištění z již provedeného dokazování (zejména zjištění jeho postoje prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí, znaleckého posudku

či prostřednictvím opatrovníka) či další specifické okolnosti daného případu (kupříkladu hrozba psychické újmy nezletilého dítěte ze slyšení před soudem). Míru rozumové a emocionální vyspělosti nezletilého dítěte je totiž nutné posuzovat případ od případu. Nelze ani vyloučit, že schopnost vyjádřit se ke svému budoucímu výchovnému uspořádání bude, s ohledem na tuto vyspělost, dána i u dítěte mladšího. Věk dvanácti let nicméně představuje nejzazší možnou hranici, kdy už dítě je schopné uceleně prezentovat bez větší újmy svůj názor před soudem. Po dosažení této věkové hranice je nezbytné, nebrání-li tomu zvlášť významné okolnosti, zjistit postoj (přání) dítěte přímo před soudem [nález ze dne 26. 5. 2014 sp. zn. I. ÚS 2482/13 (N 105/73 SbNU 683), bod 25. odůvodnění; nález ze dne 16. 6. 2015 sp. zn. II. ÚS 2943/14 (N 110/77 SbNU 607), bod 23. odůvodnění, či nález ze dne 28. 2. 2018 sp. zn. II. ÚS 2866/17, bod 45.].

35. V posuzované věci bylo dvěma nezletilým vedlejšími účastníky v době rozhodnutí krajského soudu již více než 12,5 roku a třetímu nezletilému vedlejšímu účastníkovi 10 let. Přání dětí bylo v soudním řízení zjišťováno výhradně prostřednictvím opatrovníka a znalkyně, nezletilí nedostali možnost své přání vyjádřit před soudem nezprostředkovaně. Krajský soud poznamenal (bod 15. jeho rozsudku), že s ohledem na věk nezletilých, dlouhodobě nepříznivou situaci v rodině a z toho plynoucí psychickou zátěž považoval zjišťování názoru prostřednictvím opatrovníka a znalkyně za dostatečné.

36. Ústavní soud konstatuje, že i psychická zátěž spojená se soudním řízením, doléhá-li na děti zvláště tíživě, může být důvodem, proč lze upustit od přímého zjišťování přání dítěte staršího 12 let přímo před soudem a proč se lze spokojit s jeho zjištěním zprostředkovaně. Současně je nutno zdůraznit, že tato psychická zátěž musí dosáhnout určité úrovně. Je zcela obvyklé, že rozchod rodičů a vedení soudního sporu o péči o děti má na nezletilé, o něž v řízení jde, negativní psychický dopad. Současně není nic neobvyklého, že pro nezletilé představuje přítomnost před soudem stresující situaci. Judikurní závěry výše shrnuté je však třeba vnímat tak, že závěr o nejzazší hranici 12 let pro zjišťování přání dětí přímo před soudem byl přijat i při vědomí toho, že i za obvyklých situací je účast dětí před soudem pro ně stres a že jde o děti, které musí čelit též rodinné situaci spojené s rozchodem rodičů a jejich sporem o péči. Vychází se z toho, že nejpozději po dosažení dvanácti let je za normálních okolností dítě schopno svůj názor před soudem projevit i s přihlédnutím k případným nepříjemnostem, které to může pro něj přinést. Pro to, aby soud i u dětí starších 12 let upustil od přímého zjišťování jejich názoru, tak musí existovat zvlášť významná okolnost, která se vymyká běžné úrovni stresu, jež obvykle pro děti přináší podobná řízení. Krajský soud žádnou takovou významnou okolnost však v posuzované věci neidentifikoval. Psychická zátěž spojená s rozchodem rodičů a sporem o péči nemůže být sama o sobě, nejsou-li poznatky o její mimořádné výši v konkrétním případě, důvodem pro upuštění od zjištění přání dítěte přímo. Opačný závěr by v podstatě negoval úpravu v čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte a § 867 odst. 2 občanského zákoníku, jde-li o spor o péči o děti.

37. Vedle nepohodlí, které přímá účast nezletilých na soudním řízení pro ně nevyhnutelně přináší, je nutno vnímat i jiný aspekt této problematiky. Přímá účast nezletilých na soudním řízení, které se jich týká, předchází tomu, aby nezletilí byli pojmáni jen jako pouhý objekt, o němž dospělí rozhodují. I dítě je totiž plnohodnotným účastníkem řízení, jemuž náleží práva. Náleží mu právo být přítomen projednávání své věci ve smyslu čl. 38 odst. 2 Listiny. Jsou-li děti dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé,

je podstatné jim umožnit přímo svým projevem působit na soud za účelem uspořádání vztahů, které si nezletilý přeje. Současně je nutno zdůraznit, že diskomfort, který účast na soudním řízení pro nezletilé může znamenat, snižuje rovněž skutečnost, že projevení svého přání v řízení je právem dítěte, nikoli jeho povinností. O této skutečnosti musí být dítě v řízení poučeno (výše zmíněný náleží sp. zn. II. ÚS 2866/17, bod 50. odůvodnění). Jde-li o okolnosti pro dítě z rozličných důvodů nepříjemné, je jeho plným právem k dané okolnosti nebo některé její výseči své přání neprojevit. Je-li však nezletilý dostatečně rozumově a emocionálně vyspělý, musí dostat možnost své přání projevit, a je pak na něm, zda se rozhodne takové možnosti nevyužít. Rovněž soud by měl k nezletilým přistupovat co nejšetrněji a stres spojený s přímou účastí na řízení tím co nejvíce zmírňovat.

38. Ústavní soud konstatuje, že krajský soud ústavně přijatelně neodůvodnil svůj postup spočívající v neumožnění projevit své přání přímo před soudem přinejmenším dvěma nejstarším vedlejším účastníkům, jimž bylo v době rozhodnutí odvolacího soudu 12,5 roku. Touto vadou pak byl zasažen skutkový podklad v podobě jeho zjištění o negativním vztahu nezletilých k přítelkyni stěžovatele, který tvořil jeden ze tří hlavních důvodů, na nichž stálo jeho rozhodnutí. Tím, že krajský soud neumožnil nezletilým účastníkům (přinejmenším dvěma nejstarším) projevit své přání přímo před soudem, přišel o možnost sám a bezprostředně zjistit jejich přání v rozsahu všech detailů, které by byli ochotni nezletilí sdělit. Rovněž nemohl nezprostředkovaně vnímat jejich vyjádření o vztahu k přítelkyni stěžovatele a k jejich představám o možnosti či nemožnosti výchovného upořádání u otce, který se svou přítelkyní sdílel svůj čas. Tato procesní vada mohla mít vliv na skutková zjištění tvořících podklad pro rozhodnutí.

39. Ústavní soud konstatuje, že v řízení před krajským soudem došlo k porušení čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Jde však o právo, které svědčí nezletilým vedlejším účastníkům, kteří ústavní stížnost nepodali. Zletilý stěžovatel, který ústavní stížnost podal, není nositelem práva dle čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Porušení tohoto ustanovení se však zprostředkovaně projevilo i v porušení stěžovatelova práva na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny), šlo totiž o interferenci s řádným zjišťováním skutkových okolností [viz náleží ze dne 19. 12. 2017 sp. zn. II. ÚS 1931/17 (N 235/87 SbNU 811), bod 44.]. Stěžovatel se před krajským soudem domáhal toho, aby zde nezletilí dostali možnost projevit svůj názor přímo před soudem. Řízení před krajským soudem bylo zatíženo vadou v podobě neumožnění přinejmenším dvěma nejstarším nezletilým vyjádřit svůj názor přímo před soudem, přičemž tato vada mohla mít dopad i na zjišťování vztahu nezletilých k přítelkyni stěžovatele. Existence tohoto negativního vztahu byla přitom jedním z hlavních důvodů, proč soudy nepovažovaly střídavou péči za vhodnou.

40. Vhodné je poznamenat, že negativní vztah dětí k přítelkyni či příteli jednoho z rodičů může, a to i sám o sobě, představovat závažný důvod, který vylučuje střídavou péči i v situaci, kdy jsou u obou rodičů zhruba stejnou měrou naplněna subjektivní a objektivní kritéria, jež soudy zkoumají při rozhodování o péči o nezletilé (k nim viz bod 13.). Tento negativní vztah bude překážkou střídavé péče, je-li setrvalý a intenzivní, není-li výsledkem manipulace s dítětem, ale výsledkem vlastního dlouhodobého vnímání dítěte, a přinesla-li by střídavá péče negativní důsledek, že by se děti pravidelně setkávaly s osobou (přítelem či přítelkyní některého z rodičů), k níž mají hluboký záporný vztah. Tomuto negativnímu důsledku je možno se vyhnout, pokud by rodič, k jehož příteli

či přítelkyni mají děti záporný vztah, dokázal zajistit takový průběh střídavé péče, při němž by děti nepřišly do pravidelného kontaktu s takovým přítelem či přítelkyní.

41. Ústavní soud nepřehlédl, že vedlejší účastnice ve vyjádření k ústavní stížnosti zmínila, že stěžovatel se rozešel svou přítelkyní, s níž měli mít nezletilí vedlejší účastníci záporný vztah, a že dle jejích tvrzení si našel jinou přítelkyni. Tímto tvrzením a ani zjišťováním, zda je pravdivé či nikoli, se Ústavní soud nezabýval, neboť nebylo uplatněno v řízení před obecnými soudy. Žádné protiústavnosti se tak nemohly dopustit soudy, které nehodnotily tvrzení, které před nimi nebylo vůbec uplatněno, či okolnosti, o jejichž existenci nebyly žádné indicie (jelikož ve vyjádření k ústavní stížnosti není specifikováno, kdy mělo k vedlejší účastnicí tvrzenému rozchodu dojít, nelze vyloučit, že k němu mělo dojít až po vydání rozsudku krajského soudu). Ještě při jednání před krajským soudem, na němž byl vynesena ústavní stížností napadený rozsudek, vedlejší účastnice tvrdila, že po ní stěžovatel dvakrát chtěl, aby děti předala jeho (původní) přítelkyni. Krajský soud proto neměl při svém rozhodování žádné indicie o tom, že by se měl stěžovatel rozejít se svou přítelkyní, s níž měly mít děti dle jeho hodnocení záporný vztah.

42. Lze učinit dílčí shrnutí, že stěžovatelovo právo na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny) bylo porušeno tím, že krajský soud neumožnil přinejmenším dvěma nejstarším nezletilým vyjádřit svůj názor přímo před soudem. V dalším řízení, kam se po kasačním zásahu Ústavního soudu věc vrací, bude krajský soud povinen poskytnout možnost přinejmenším těm nezletilým, kteří již dosáhli dvanácti let, projevit svůj názor přímo před soudem, budou-li ochotni svůj názor projevit. Současně nutno dodat, že Ústavní soud na tomto místě nepředurčuje, jakým způsobem má krajský soud zjištěné skutečnosti hodnotit a jak má ve věci rozhodnout. Ústavní soud totiž nemůže předvídat, jakým způsobem se nezletilí vyjádří a jaké skutečnosti krajský soud případně nově zjistí.

V. C. Zhoršená komunikace rodičů jako překážka střídavé péče

43. Ve zcela výjimečných případech může být důvodem bránícím svěřením do střídavé péče i nevhodná komunikace mezi rodiči. Nevhodnou komunikaci mezi rodiči je však nutné odlišit od nesouhlasu jednoho rodiče se střídavou péčí, který přípustným důvodem není [srov. náleze ze dne 17. 1. 2006 sp. zn. I. ÚS 238/05 (N 15/40 SbNU 123); výše zmíněný náleze sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 28., nebo náleze ze dne 25. 9. 2014 sp. zn. I. ÚS 3216/13 (N 176/74 SbNU 529), bod 26.]. Samotné problematice komunikace mezi rodiči se Ústavní soud ve své judikatuře již věnoval [srov. náleze ze dne 23. 2. 2010 sp. zn. III. ÚS 1206/09 (N 32/56 SbNU 363), bod 23.; náleze ze dne 2. 11. 2010 sp. zn. I. ÚS 2661/10 (N 219/59 SbNU 167), body 27. až 42.; náleze ze dne 22. 1. 2015 sp. zn. I. ÚS 2739/14, bod 18.]. Podle zmíněné judikatury nemůže pouhá absence komunikace mezi rodiči či její zhoršená kvalita vést k vyloučení střídavé péče, neboť v takovém případě by šlo v podstatě o ústupek vzájemné rivalitě rodičů, která jen sleduje „boj o dítě“ či případně trýznění druhého rodiče prostřednictvím dítěte. Vyloučením střídavé péče pouze na základě nevhodné komunikace by se tak otevíral prostor ke zneužití postavení rodiče, který měl doposud dítě svěřeno do péče. Rodiče by totiž podle Ústavního soudu neměli řešit své neshody bojem o dítě či jeho prostřednictvím, ale naopak hledět především na jeho zájem být v péči obou rodičů a hledat nejvhodnější způsob, jak dítěti vytvořit harmonické a láskyplné prostředí, které mu umožní bez negativních vlivů jeho zájem uskutečňovat. Je však nesporné, že špatná

či přímo konfliktní komunikace mezi rodiči může mít negativní vliv na osobnostní rozvoj dítěte.

44. Proto ve výjimečných případech, kdy ani pokusy o nápravu ze strany soudů nevedly ke zlepšení komunikace, mohou soudy střídavou péči vyloučit. Musí přitom zjistit, na straně kterého z rodičů leží příčina nevhodné komunikace, a zohlednit toto zjištění při svěřování dítěte do péče pouze jednoho z nich. Dítě by pak mělo být svěřeno do péče toho z rodičů, který je ochotný s druhým z rodičů komunikovat a nebránit mu ve styku s dítětem (výše zmíněný nález sp. zn. I. ÚS 1554/14, bod 32. odůvodnění).

45. V posuzované věci je ze spisového materiálu patrné, že stěžovatel a vedlejší účastnice byli schopni se za pomoci mediátora dohodnout po dobu části řízení na rozdělení péče o nezletilé vedlejší účastníky. Usnesením ze dne 14. 2. 2018 č. j. 11 Nc 1074/2017-20 nařídil okresní soud stěžovateli a vedlejší účastnici první setkání s mediátorem. Následně mediátor informoval soud (přípis ze dne 16. 3. 2018 na č. l. 22), že dne 13. 3. 2018 byla uzavřena prozatímní mediační dohoda a bylo dohodnuto další mediační setkání. Poté dne 18. 4. 2018 mediátor informoval soud (přípis na č. l. 27), že stěžovatel a vedlejší účastnice absolvovali další mediační setkání, kde uzavřeli dohody upravující režim výchovy dětí. Koncepty sjednaných dohod mediátor připojil (dle těchto dohod měla péči a výchovu dětí zajišťovat vedlejší účastnice v pondělí a úterý, stěžovatel ve středu a čtvrtek, v péči se od pátku do neděle měli stěžovatel a vedlejší účastnice střídát, v lichém týdnu ji měla zajišťovat vedlejší účastnice, v sudém stěžovatel). Při soudním jednání uskutečněném dne 30. 5. 2018 (protokol o jednání na č. l. 39) se stěžovatel vyjádřil, že vnímá rozdělení péče o děti na základě mediační dohody pozitivně a že režim funguje bez problémů. Vedlejší účastnice se vyjádřila, že uzavření dohody vnímá pozitivně, ale že ve školních věcech dětí je velký nepořádek. Dále zmínila, že péče o děti funguje, ale někdy nastává zmatek, a že jde o chaotické uspořádání. Třetí mediační dohodu již vedlejší účastnice odmítla uzavřít.

46. Ústavní soud dodává, že mediační dohoda byla uzavřena v situaci, kdy stěžovatel a vedlejší účastnice stále bydleli v jednom domě. Jak vyplývá z výpovědí stěžovatele a vedlejší účastnice při jednání před krajským soudem ze dne 23. 4. 2019 (protokol o jednání na č. l. 133), vedlejší účastnice se v prosinci 2018 odstěhovala do pronajatého bytu. Lze tedy předpokládat, že vztah mezi účastníky již není zatížen skutečností sdílení jednoho domu a třecími plochami s tím spojenými. Rozdělení péče o děti dle mediační dohody probíhalo i do okamžiku vynesení rozsudku krajského soudu, jak vyplývá z výpovědí stěžovatele a vedlejší účastnice při soudním jednání uskutečněném dne 23. 4. 2019 a zprávy opatrovníka nezletilých ze dne 10. 4. 2019 (č. l. 131).

47. Dle hodnocení Ústavního soudu uzavření a dodržování mediační dohody týkající se péče o děti a jejich výchovy je relevantní skutečností pro hodnocení toho, jak jsou účastníci schopni spolu komunikovat. Současně jde o známku toho, že komunikace mezi nimi v době rozhodování krajského soudu nebyla takového charakteru, že by to vylučovalo střídavou péči. Naopak schopnost účastníků uzavřít a dodržovat mediační dohodu nese známky toho, že za pomoci soudu či mediátora jsou účastníci schopni konstruktivní interakce. Dále nelze pominout, že po odstěhování vedlejší účastnice z domu, který předtím sdílela se stěžovatelem, došlo k omezení zátěžových situací spojených s bydlením v jedné nemovitosti, což je jeden z faktorů, který může mít pozitivní vliv na vzájemné chování účastníků. Jak již Ústavní soud výše poznamenal,

absence komunikace mezi rodiči může vyloučit střídavou péči jen ve výjimečných, zvláště závažných případech, kdy ani pokusy o nápravu ze strany soudů nevedly ke zlepšení. S ohledem na skutečnosti, které v řízení vyšly najevo, nelze tvrdit, že by komunikace mezi rodiči byla v době rozhodování krajského soudu na natolik špatné úrovni, že by šlo o okolnost svědčící proti střídavé péči.

VI. Závěr

48. Ústavní soud nalezl tři pochybení krajského soudu (části V. A. až V. C.), jejichž kombinace způsobila porušení stěžovatelova práva na soudní ochranu zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní stížnost je proto důvodná a Ústavní soud dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil rozsudek krajského soudu v rozsahu, v němž byl napaden ústavní stížností.

49. Rozsudek krajského soudu tak byl zrušen v části jeho I. výroku, v níž byl potvrzen rozsudek okresního soudu ve IV. výroku o svěřeni nezletilých pro dobu po rozvodu do péče vedlejší účastnice. Dále byl rozsudek krajského soudu zrušen v části jeho II. výroku, v níž byl změněn rozsudek okresního soudu v V. výroku o povinnosti stěžovatele přispívat po dobu po rozvodu na výživu nezletilých k rukám vedlejší účastnice. Výrok, který se týká vyživovací povinnosti pro dobu po rozvodu, je závislý na výroku o péči o nezletilé pro dobu po rozvodu, proto se kasace výroku týkajícího se péče pro dobu po rozvodu, projevila i v kasaci výroku o výživném pro dobu po rozvodu. Na zrušených výrocích byl závislý i výrok IV. rozsudku krajského soudu o nákladech řízení, který Ústavní soud také zrušil.

50. V dalším řízení před odvolacím soudem, kam se v důsledku kasačního výroku věc vrací, je povinen krajský soud zjištěné vady napravit, tj. 1) řádným způsobem se vypořádat se stěžovatelovou argumentací v příloze odvolání, která směřuje proti znaleckému posudku, a odůvodnit svůj náhled na tuto argumentaci; 2) umožnit přinejmenším těm nezletilým vedlejším účastníkům, kteří jsou starší 12 let, projevit svůj názor přímo před soudem, budou-li ochotni jej projeviti, a 3) vycházet z toho, že zhoršená komunikace mezi rodiči může tvořit překážku střídavé péče jen ve výjimečných případech, kdy ani pokusy o nápravu ze strany soudů nevedly ke zlepšení komunikace.

51. Současně Ústavní soud zdůrazňuje, že svým nálezem nepředurčuje věcné posouzení krajským soudem (tj. zůstávají stále otevřeny všechny možnosti výchovného uspořádání, včetně výlučné péče či střídavé péče kteréhokoli rodičů), neboť v důsledku zjištěných vad a bez jejich odstranění nemohl Ústavní soud vyhodnotit, zda samotné věcné hodnocení (výlučná péče vedlejší účastnice), k němuž soudy dospěly, značí porušení ústavně zaručených práv stěžovatele.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 29. října 2019

Josef Fiala
předseda senátu